

Приложни изследвания
Applied Reserches

ДЕТСКАТА ГРАДИНА – ОСНОВЕН ФАКТОР ЗА ОВЛАДЯВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК ПРИ ДЕЦАТА БИЛИНГВИ

Мария Игнатова

Обединено детско заведение „Деница” – Пещера

Резюме. Настоящата статия представя какъв важен фактор е детската градина за децата роми по отношение на овладяването на българския език. За децата, невладеещи български език, детската градина е не само приемлива среда за усвояване на езика, но и среда за създаване на подходящи условия, които да стимулират детската речева, емоционална и двигателна активност в различни ситуации. Опознавайки децата, ние преднамерено и непреднамерено изграждаме речева култура, като взаимодействаме не само с децата, но и с техните родители.

Възпитанието, независимо от неговото качество, което дава всяко семейство, продължава в детското заведение. В него детето се въвежда от най-ранна възраст, ежедневното контактуване не само с децата, но и с техните родители е възможност за учителите да изискват от родителите да говорят на български език с децата – в дома, на улицата, на разходка.

В детската градина се овладяват определени езикови знания и умения. Овладяват се комуникативно-речеви компетентности, в което се изразява и комплексният характер на обучението.

Keywords: child`s personality, bilingualism, language development.

На фона на предстоящите динамични промени детската градина е пресечна точка на разностранни отношения – учители, родители, деца.

Променяйки мисленето, избирането на правилна възпитателна стратегия за сътрудничество, изграждането на атмосфера на взаимно уважение и доверие, детската градина създава предпоставки за практическо взаимодействие и оказване на взаимна подкрепа между родители и учители.

Това взаимодействие води до достигане на една и съща цел, но тази цел е с различни критерии. Така процесът става по-прагматичен и по-целенасочен.

В предучилищна възраст започва развитието на основните стереотипи на социалното поведение на личността.

Детските градини са първите организирани общества, където се изграждат взаимодействията при децата. В подходящи условия при детето се разви-

ват различни способности. Започва формирането на нравствени качества на личността, оформят се чертите на характера.

От това, как се възпитава детето през първите години от живота му, зависи до голяма степен неговото бъдеще, успешното му обучение. Процесът на развитие на малкото дете е извънредно сложен. Той зависи от множество фактори. За да може да бъде успешно управляван – с оглед на възпитателните цели, при разработването на предучилищното възпитание трябва да се изхожда от задълбоченото изучаване на условията и закономерностите на формиране на детската личност.

Образователната работа с децата роми е трудна задача не само поради спецификата на контингента, но и поради факта, че все още липсва цялостна образователна концепция по проблема. В отделните методики не се посочват формите, средствата и похватите за работа с ромските деца.

В България живеят три етнически общности и множество етнически групи. Всяка от тях носи своята специфика по отношение на културата, езика и ценностните си ориентации.

Това налага различни педагогически и психологически подходи към детето от различен етнос.

Овлабяването на българския език в условията на билингвизъм е сред приоритетните задачи в детската градина.

За тази цел ОДЗ „Деница” в Пещера работи с екип от преподаватели с натрупан педагогически опит, помощник-възпитатели, говорещи ромски и турски език, участват и родителите. От важно значение е и ролята на директора.

Децата трудно се адаптират в обстановката поради нисък социално-икономически статус и лошо владение на български език. Слабо усвояват учебния материал, нередовно посещават детската градина.

При постъпване в детската градина осъществяването на комуникация е твърде труден момент. При първи опит за осъществяване на контакт и задаване на въпрос децата само слушат, но не могат да отговорят.

От 3 до 6-годишна възраст у децата се развива говорният апарат. Те могат да изговарят звукове (фонемите), характерни за езика, достатъчно е да им се предостави образец.

Потребността у детето от контакт с околните, от обмяна на информация във връзка с опознаването на това, което го заобикаля, мотивира овладяването на необходимите за тази цел езикови средства и използването им в речева дейност.

Първото упражнение за успешно овладяване на българския език е детето да може да създава ситуация на общуване с българска реч във всички режимни и извънрежимни моменти – в играта, при наблюденията, в различни ситуации.

Изследване на езиковото развитие

За да се осъществи стимулиране на речевата изява на децата билингви, първо трябваше да разберем какъв е техният речников фонд. В процеса

на работа се установи, че те много обичат да разглеждат картинки. Като начало предложихме заедно да разгледаме картинките. Аз казвах на български какво е изобразено на картинката. Децата, които знаеха български език, отговаряха без затруднение. На останалите деца, които не можеха да изговорят думичката, се налагаше да я повторя няколко пъти, докато сами я възпроизведат. Стараех се избраните картинки да бъдат от реалния живот, които да дават възможност по-лесно да се възприемат и изказват на български.

Следващата задача, която си поставих, беше запознаване с всяко дете.

Задавах следните въпроси: *Как се казваш?* (изискване всяко дете да се представи на български). *Имаш ли кака/батко?* *Как се казва?* (само за тези, които могат да отговорят).

Задачите, които стояха пред мен в периода на ограмотяване на децата билингви, се оказаха по-сложни и специфични в сравнение с досегашната ми практика. Всяко езиково явление се приемаше от тях като чуждо, с неразбираемо значение и изискваше специални методи и похвати на работа. Наложих се да се запозная с интерференцията между българския и ромския език, за да си изясня трудното произношение на някои от звуковете („я“, „ю“, „у“, „йо“).

За преодоляване на езиковата бариера в периода на предучилищната възраст тръгнах от непосредственото езиково общуване чрез илюстрациите към постепенно въвеждане на по-сложни за осмисляне понятия – звук, дума, изречение.

Заложих на нагледния материал и така стигнах до следното степенуване на задачите:

1. Да се обогатява речниковият запас от думи – с оглед постигане на конструктивно равнище на общуване чрез българския език.
2. Да се съчетава речниковата работа с логически задачи. Да се развива наблюдателността на децата.
3. Да се работи целенасочено върху осмисляне на понятията – звук, сричка, дума, изречение, доколкото е възможно от децата билингви.

Установих, че при децата, слабо владеещи български език, всяка задача трябва многократно да атакува тяхното мислене по различни пътища, за да се стигне до необходимото разбиране и осмисляне. С тази цел в различни моменти на образователния процес провеждах дидактични игри с подчертано езикови задачи. Например: *Какво е това?;* *Какво има в торбичката?;* *Кои са членовете на твоето семейство?*

След по-продължително използване на посочените по-горе похвати, при които мисленето се задържа на конкретнообразното равнище, направих тест за езиково разбиране.

Тестовия материал представих на децата в две отделни части:

I тест – за разбиране значението на отделните думи.

II тест – за разбиране смисъла на словосъчетанията.

ТЕСТ 1

Съдържание на тест 1

1. 30 картинки за думите от I част (Приложение 1)
2. Протокол за регистрацията на отговорите
3. Списък с две групи стимули

Инструкция:

I Част: Подават се последователно картинките на детето в реда, по който са записани думите в протокола. Задавам следните въпроси:

– За съществителните: *Какво виждаш на тази картинка?* или *На какво ти прилича това?*

Отговорът не се подсказва на детето. Ако не отговори, се отбелязва, че „няма” отговор.

Ако има правилен отговор – получава точка.

Извод: От получения брой точки установяваме на какво ниво детето е овладяло българския език.

Тест 1

ТЕСТ ЗА ЕЗИКОВО РАЗБИРАНЕ – I ЧАСТ (РАЗБИРАНЕ НА ДУМИ)

Име: Дата на изследване:

Дата на раждане: Календарна възраст:

Изследовател: Общ брой точки:

№	Дума стимул	Отговор	№	Дума стимул	Отговор
1	топка	16	дете		
2	кон	17	риба		
3	чаша	18	маса		
4	балон	19	майка		
5	баба	20	баща		
6	коте	21	кола		
7	куче	22	птичка		
8	мече	23	зайче		
9	кукла	24	цвете		
10	дърво	25	жаба		
11	камион	26	ябълка		
12	лъжица	27	портокал		
13	кубче	28	банан		
14	обувки	29	баничка		
15	бебе	30	вафла		

ТЕСТ 2

Съдържание на тест 2:

1. Три табла – всяко с четири картинки.
2. Списък с две групи стимули.
3. Протокол за регистрация на данните от втората част.

При децата от по-големите групи проведехме следното изследване:

Прави се под формата на игра – учителят обяснява: „Децата, донесла съм ви игра с картинки, те са много хубави, а играта е много интересна. Играта се казва „Слушай добре, гледай добре!“.

На всички деца обясних: „Имате пред себе си две картинки, вие ще слушате добре какво казвам аз и ще ми показвате картинката, на която виждате това, което чувате.“.

Пример:

- На коя картинка се вижда как едно бебе плаче?
- На коя картинка дете скача с въже?

Тест 2

ТЕСТ ЗА ЕЗИКОВО РАЗБИРАНЕ – II ЧАСТ (РАЗБИРАНЕ НА ДУМИ)

Име: Дата на изследване:
Дата на раждане: Календарна възраст:
Изследовател: Общ брой точки:
Резултати на детето Таблица на верните отговори

№	А	Б	№	А	Б
И1			И1		
И2			И2		
1			1		
2			2		
3			3		
4			4		
5			5		
6			6		
7			7		
8			8		
9			9		
10			10		
11			11		
12			12		

Стимули

Група А

1. кучето лае	7. детето скача на въже
2. детето яде	8. рибата плува
3. кара кола	9. птичката лети
4. кара камион	10. майка реши детето
5. вози се на кон	11. мъж мие кола
6. бебето плаче	12. дете чете книга

Извод: От получения брой точки установяваме на какво ниво детето е овладяло изказването на словосъчетания.

Констатация от изследователската работа:

1. Обогаляване на речниковия запас от думи при децата роми и постигане на конструктивно равнище на общуване на български език.

2. Съчетаване на речникова работа с логически задачи и развиване на наблюдателността на децата.

3. Осмисляне на понятията – звук, сричка, дума, словосъчетание.

4. Децата обогатяват речта си на български език и подобряват комуникативните си умения.

За съжаление в цялостната си дейност с децата не получаваме съдействие нито от семейната, нито от обществената среда. Примерът на учителя и показаното от по-голямо дете са едни от средствата за разясняване на езика. Умелото, дозирано в подходящо време, по тактичен начин поощрение окриля децата. Наред с общите особености на всеки период се наблюдават и значителни индивидуални различия. При ромските деца преобладава механичната памет, като различно участие имат анализаторите (зрителен, слухов, двигателен).

Точността на запомнянето, възпроизвеждането, трайността се обуславят от личния обем на паметта при всяко дете. Много често детето знае и иска да каже нещо, но не може да намери словесен изказ с български думи. Ето защо в много случаи децата не се притесняват при общуването да комбинират думи от двата езика („госпожо, чичек” – цветя, букет) или („това е кепек” – куче) и др.

За децата, невладеещи българския език, детската градина е не само приемлива среда за усвояване на езика, но и среда за създаване на подходящи условия, които да стимулират детската речева емоционална и двигателна активност в различни ситуации.

Ромите са хора с темперамент и чувство за ритъм. Притежават музикални и артистични качества. Ето защо празниците и развлеченията се посрещат с голяма радост, защото те са извор на творчество, емоционална и естетическа нагласа. Те превръщат детската градина в желана и необходима среда, където децата имат поле за изява. Научават повече за техните обичаи и традиции. Затова чрез народното творчество и детския фолклор ние допринасяме за социалното общуване на децата и за изграждането на чувство за етническа принадлежност, както и за овладяването на българския език.

Опознавайки децата, ние преднамерено и непреднамерено изграждаме речева култура, като взаимодействаме не само с децата, но и с техните родители.

Възпитанието, независимо от неговото качество, което дава всяко семейство, продължава в детското заведение. В него детето се въвежда от най-ранна възраст, ежедневното контактуване не само с децата, но и с техните родители е възможност за учителите да изискват от родителите да говорят на български с децата – в дома, на улицата, на разходка.

В детската градина се овладяват определени езикови знания и умения. Овладяват се комуникативно-речеви компетентности, в което се изразява и КОМПЛЕКСНИЯТ ХАРАКТЕР НА ОБУЧЕНИЕТО.

Приложение 1

ЛИТЕРАТУРА

Минчев, Б. (2000). Ръководство за изследване на детето. С., „Веда Словена-ЖГ”.

Баксанова, Е. Играта и развитие на детската свързана реч в предучилищна възраст.

THE KINDERGARTEN- MAIN FACTOR IN MASTERING BULGARIAN LANGUAGE FOR BILINGUAL CHILDREN

Abstract. The present article is on that how important is the kindergarten for the gipsy children, regarding the mastering of the Bulgarian language. In the kindergarten definite knowledge and skills are gained. Communicative skills are gained, which expresses the complex character of the training.

Maria Ignatova

✉ Kindergarden „Denitza”

54, Petar Goranov Str.

Pechtera, Bulgaria

GSM: +359 896608270

E-mail: v_klimentova@abv.bg